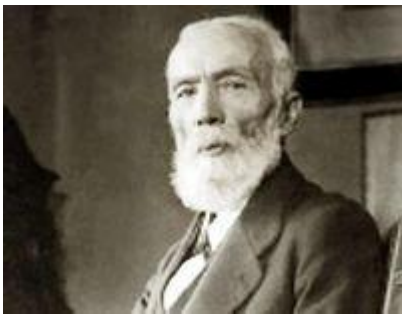

Іван Павлович

домашка

- Іван Павлович Пулюй народився в 1845 році в Гримайлова нинішньої Тернопільської області. У ті часи, коли Західна Україна входила до складу Австро-Угорщини, дозволили собі розкіш вчитися могли не всі українці. Проте батько майбутнього генія Павло Пулюй був бургомистром Гримайлова, тому Іван закінчив не тільки початкову школу, а й класичну гімназію в Тернополі.
- А потім батьки відправили його до Відня - на богословський факультет університету, який він закінчив і зайнявся ... фізикою. Іван Пулюй віддав перевагу кар'єрі священика, як він сам говорив «експериментальне дослідження внутрішнього тертя газів і парів у вакуумних апаратах і явищ, що породжуються електричним струмом у вакуумі».
- Першими результатами його роботи стали патенти на шахтарський світильник і лампу розжарювання нової конструкції зі збільшеним терміном служби. Свої лампи він розробляв самостійно, освоївши ремесло складува. Крім того, Іван Павлович став першим у світі вченим, зайнятися «холодним світлом» - неоновим. Це зараз «лампа денного світла» абсолютно звичайна справа, а в кінці XIX століття це було щось принципово нове. Паралельно учений розробив нові конструкції телефонів і телефонних станцій. Іван Пулюй брав участь у створенні першої в Європі електростанції змінного струму. Але постійному струму тоді довіряли більше, та за участю Пулюя в Австро-Угорщині з'явилось кілька електростанцій з постійним струмом.
- У 1875 році Іван Пулюй став стипендіатом австрійського міністерства освіти і поїхав на стажування до Страсбурга, де працював в одній лабораторії з Рентгеном. Звідти він повернувся до Відня і, нарешті, осів у Празі, в Німецькій вищій технічній школі. Ця школа виникла після розділу Празького університету на чеську і німецьку частини через конфлікти професури на національному ґрунті.
- У 1880 році Пулюй в пошуках нових типів освітлювальних приладів сконструював лампу, що випускає невідомі промені. Просиджуючи цілодобово в лабораторії, він зауважив побічний ефект лампи - мерехтіння в її світлі кристалів барію. У процесі вивчення нових променів вчений зробив небачені знімки. На одному з перших «пулюевських» знімків чітко видна шпилька під дитячою рукою, на якій просвічували кісточки долоні і фаланг пальців. Вчений зобразив руку своєї дочки Наталки. Знімки скелета людини до нього не робив ніхто.
- Виявивши незвичайний ефект своєї лампи, Пулюй не став поспішати, а, як годиться справжньому вченому, почав всебічно досліджувати явище, докладно описуючи всі деталі. Про своїх шуканнях Іван Павлович періодично розповідав в науковому журналі Імператорської академії наук у Відні. На публічних лекціях він демонстрував свої знімки і навіть випустив брошуру «Сяюча електронна матерія і четвертий стан речовин». Вчений докладно описав невідомі промені ще в 1880-1882 роках. А сконструйована їм лампа була удостоєна срібної медалі на Міжнародній електротехнічній виставці в Парижі в 1881 році.
- Через чотирнадцять років світ був приголомшений відкриттям Вільгельма Рентгена. До цього німецький вчений не мав жодної публікації з газорозрядним процесам. Але 29 грудня 1895 преса повідомила про його винахід, а сам Рентген опублікував першу статтю під заголовком «Про новий вигляді променів». Звістка про відкриття, зроблено 8 листопада 1895 року, поширилося надзвичайно швидко. А здійснив його Рентген, як писали газети, затримавшись в лабораторії після відходу всіх асистентів.
- Іван Пулюй дізнався про це з виходила в Празі німецької газети «Богемія». У статті про досягнення німецького генія не було жодної згадки про вишукуваннях слов'янського вченого. Пулюй написав Рентгену лист, але відповіді не отримав.
- Ще б пак! У тихій Австро-Угорщині вишукування Пулюя мали лише наукове значення. Але в об'єднаній в 1871 році Німецької імперії успіх німецького вченого викликав справжній ажіотаж. Тим більше що з 1894 року Рентген обіймав посаду ректора Вюрцбурзького університету в Баварії, і за збігом обставин пост канцлера Німеччини з того ж 1894 року обіймав колишній міністр закордонних справ королівського двору Баварії Хлодвіг Гогенлоє.

- Повідомлення німецької преси викликали ажіотажний інтерес до нового явища і масу нових дослідів. За допомогою рентгенівських променів вдавалося отримувати цікаві зображення, їх демонстрували всюди як забавний фокус. Навіть на званих вечорах встановлювалися газорозрядні трубки і світським дамам показували їх власні «витончені» скелети.
- Сам Рентген спочатку скептично ставився до можливості широкого застосування нових променів в медицині. Адже його знімки були непридатні для діагностики - вони були невиразними, а час експозиції розтягувалося на 40-50 хвилин.
- Іван Пулюй до того часу успішно вирішив проблему концентрації променів в пучок і зміг скоротити час витримки до 2-5 секунд. Його знімки виявляли патологічні зміни в тілах пацієнтів, що вивело медицину на радикально новий рівень. До речі, в 1896 році в клініці Київського університету була проведена перша операція із залученням засобів променевої діагностики. Біля її витоків стояв Іван Пулюй. На думку дослідників його наукової спадщини, в розумінні природи випромінювання Пулюй був набагато ближче до сучасних уявлень, ніж Рентген, у лабораторії якого було суворо заборонено вживання слова «електрон» (відкритий в 1897 році).
- Але у себе в країні Іван Пулюй почестей не отримав, хоч і працював у Німецькій вищій технічній школі і писав своє ім'я на австрійський манер «Йоганн». Перша в історії Нобелівська премія з фізики дісталася німцеві Вільгельму Рентгену «на знак визнання надзвичайно важливих заслуг перед наукою, що виразилися у відкритті чудових променів, названих згодом на його честь».
- Біографи Рентгена підкреслюють скромність вченого, який не поїхав у Стокгольм на церемонію вручення Нобелівської премії, пославшись на зайнятість. Гроші він отримав поштою, уникнувши таким чином обов'язкової Нобелівської промови, в якій повинен був розповісти про свій винахід. Він рідко публікував наукові статті - нібито через те, що його дратувала раптово звалилася слава, що заважала працювати. А в заповіті Вільгельм Рентген розпорядився знищити всі свої записи, що стосуються відкриття рентгенівських променів, що й було зроблено. Проте з його ім'ям пов'язані нові напрями науки і техніки - рентгенологія і рентгенодіагностика, рентгенометр, рентгеноструктурний аналіз, що дозволяє визначати атомну структуру речовини. «Рентгеном» названа і одиниця виміру радіоактивності, відкритої в 1896 році французом Антуаном Беккерелем.
- Іван Пулюй ніколи не оспарював право на відкриття. Паралельно з науковими дослідженнями він продовжував займатися просвітницькою діяльністю, підтримував відкриття українського університету у Львові і публікував статті у підтримку української мови, організував стипендії для українських студентів в Австро-Угорщині. У 1903 році Британське біблійне товариство видало перший переклад Старого і Нового завітів на українську мову, зроблений Пантелеймоном Кулішем, Іваном Нечуй-Левицьким та Іваном Пулюєм. В історії вчений, який відкрив «рентгенівські» промені, залишився автором українського молитовника і перекладачем Біблії.